

قیام 29 بهمن تبریز و طلسم شکنی فضای اختناق رژیم طاغوت

قیام تاریخی 29 بهمن ماه سال 1356 مردم آزادی خواه، شجاع و غیور تبریز علیه ظلم و استبداد در حقیقت روز طلسم شکنی مردم این دیار در فضای اختناق و بسیار سنگین خفقان رژیم طاغوت بود که توانست زمینه های علمی و عملی مبارزات انقلاب اسلامی را فراهم سازد.

قیام تاریخی 29 بهمن ماه سال 1356 مردم آزادی خواه، شجاع و غیور تبریز علیه ظلم و استبداد در حقیقت روز طلسم شکنی مردم این دیار در فضای اختناق و بسیار سنگین خفقان رژیم طاغوت بود که توانست زمینه های علمی و عملی مبارزات انقلاب اسلامی را فراهم سازد.

این قیام خونین که در چهل شهدای قیام مردم قم به اوج خود رسید، نخستین قیام و خیزش مردمی پس از کودتای 28 مرداد ماه سال 1332 در ایران بود که علیه حکومت سلطنتی به پا خاسته و با شکستن جو اختناق و خفقان حاکم، طی حملاتی به دفاتر حزب رستاخیز و دیگر اماکن دولتی از جمله بانک ها و مراکز فساد، شیرازه رژیم شاه را از هم پاشید.

ریشه های این خیزش وسیع مردمی، باتوجه به گستره معترضین به لحاظ طبقاتی و فکری، نقش و حضور دانشجویان و روشنفکران انقلابی و روحانیون و کارگران، بیانگر خشم و اعتراض مردم این خطه به سال ها سرکوب و بی توجهی ها و استبداد اعمال شده در 57 سال حکومت دیکتاتوری پهلوی در قالب ساختارهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بود.

تبریز و آذربایجان در کمتر از یک قرن دو نقش عمده در تحولات سیاسی و اجتماعی ایران ایفا کرده که قیام 29 بهمن ماه سال 1356 مردم تبریز در دوره استبداد رژیم پهلوی و کنار آن قیام و نهضت مشروطیت که خاستگاه اصلی آن تبریز بود، توانست سلسله جنبان نظام های استبدادی را به خطر انداخته و بساط ظلم و زور را از جامعه ایرانی برچیند، هر چند بررسی نتایج تاریخی این دو قیام متفاوت از یکدیگر بود، اما وجه اشتراک آنها قیام علیه ظلم، فساد و آزادی خواهی مردم این خطه بوده است.

نهضت مشروطیت و قیام 29 بهمن ماه مردم تبریز تاثیر عمیق و سرنوشت سازی بر تاریخ تحولات سیاسی ایران داشت.

قیام 29 بهمن ماه تبریز هرچند توسط رژیم خونخوار حاکم با خشونت و گلوله پاسخ داده شد، اما مردم خشمگین تمام نمادهای سلطه و رژیم شاهنشاهی را آتش زدند که این برای سلطنت پهلوی بسیار دردآور و در عین حال دارای پیام های واضح از مبارزات انقلابی به دربار شاه بود، چراکه این قیام تعارض بین ملت و حکومت را به وضوح نشان داد و آغازگر قیام عمومی در سراسر ایران شد که در 22 بهمن 57 منجر به فروپاشی و سقوط کامل رژیم گردید.

به گزارش ایرنا، تنها چند روز قبل از 29 بهمن، با صلاح‌دید آیت الله شهید محمدعلی قاضی طباطبایی تصمیم بر این شد برای بزرگداشت چهلمین روز شهدای 19 دی ماه سال 56 شهر قم مجلس ختمی در تبریز برگزار شود و به همین مناسبت، روز جمعه 28 بهمن ماه 1356 اعلامیه ای با عنوان دعوت مردم به برگزاری مراسم چهل شهدای قم در مسجد قزلی و در شهر پخش شد که به امضای یازده نفر از علما و روحانیون بزرگ آذربایجان همچون حضرات آیات قاضی طباطبایی، غروی، قزله‌ای و انگجی رسید.

ساعت 9 صبح روز 29 بهمن ماه سال 56، مردم برای شرکت در مراسم اربعین شهدای قم در مقابل مسجد قزلی تجمع و منتظر شروع مراسم بودند که سرگرد 'حق شناس' رییس کلانتری شش تبریز دستور داد درب مسجد را ببندند.

حق شناس، وقتی دوباره به همان محل مراجعه کرد و دید همچنان مردم در حال رفت و آمد هستند، با لحن اهانت آمیزی گفت: مگر من نگفته بودم درب این طویله را ببندید!

که در این زمان مردم تاب تحمل اهانت به مسجد را نداشته و رفتار و گفتار او را بی جواب نگذاشتند.

در این هنگام نیروهای شهرانی شروع به تیراندازی کردند و 'محمد تجلایی' اولین شهیدی بود که در آن روز به شهادت رسید. دست سرگرد حق شناس به شهادت رسید.

به دنبال این جریانات، مردم به خروش آمده و جنازه شهید تجلایی را بالای دست گرفته و تظاهرات گسترده‌ای را ابتدا در منطقه بازار و

سیس در خیابان های اطراف آغاز کردند، به طوری که حرکت مردم به سمت مرکز شهر و پیوستن جوانان پرشور و انقلابی به آنها، با آتش زدن سینماها، مشروب فروشی ها، مقر حزب رستاخیز و بانک صادرات که در اختیار بهایی ها بود، این قیام گسترده تر گردید.

تنها چند دقیقه از این جریان ابتدایی نگذشته بود که تمام شهر تبریز به دست تظاهرکنندگان افتاد و نیروهای شهربانی که فاقد توانایی لازم برای مقابله بودند، راه چاره را تیراندازی مستقیم به مردم دیدند که البته با ادامه ناآرامی ها نیروهای کمکی از ارتش نیز برای جلوگیری از سرایت قیام به نقاط دیگر شهر نیز وارد شهر شدند.

مردم انقلابی که تا ساعات ظهر کنترل شهر را از دست مأموران رژیم خارج کرده بودند، به دستور سپهبد 'آزموده' استاندار وقت آذربایجان شرقی، ارتش وارد عمل شد و با کامیون های پر از سرباز و تانک های خود صحنه های خونین در شهر به وجود آورده و ده ها نفر را به شهادت رسانده و صدها نفر را زخمی کردند.

در برخی منابع رسمی رژیم ستمشاهی از جمله روزنامه های کیهان و رستاخیز، تعداد شهدا را شش تا 9 نفر اعلام و بعضی منابع نیز با توجه به ابعاد و وسعت قیام و کشتاری که نیروهای امنیتی و مأموران ساواک به راه انداخته بودند، شمار تلفات این قیام را 560 نفر اعلام کردند.

در این حال اتحادیه انجمن های اسلامی دانشجویان اروپا در 9 اسفندماه سال 1357 با صدور اعلامیه ای تعداد شهدا و مجروحان قیام تبریز را 400 نفر ذکر کرد.

بیشتر منابع، تعداد مجروحان این قیام تاریخی را 125 نفر ذکر کردند که البته نباید از نظر دور داشت که بسیاری از مردم به دلیل هراس از اینکه مجروحانشان به دست ساواک بیفتند، از انتقال آنان به بیمارستان خودداری کرده بودند.

تعداد دستگیر شدگان قیام 29 بهمن تبریز نیز بین 504 تا 608 نفر متغییر بوده است.

آمار دقیق شهدای این قیام خونین که پس از پیروزی انقلاب اسلامی به دست آمد، 14 نفر بود که عبارتند از: محرم جبراییلی، سیدحسن جدیری، محمدباقر رنجبرآذرفام، پرویز حسن زاده، بهمن اره چی، حبیب تقی نژاد شتربانی، ضریعلی فتحی، محمد تجلایی، جعفر درگاهی، اصغر علیزاده شیخ احمدلو، قربانعلی شاکری، بالاآقا کشاورزی، سیدفیض صالح الوندی و غلامعلی نجفیان پور.

واکنش رژیم و شخص شاه نسبت به این قیام تاریخی در نوع خود جالب توجه بود، که در این زمینه و با توجه به اینکه تبریز به لحاظ جغرافیایی به شوروی سابق نزدیک بود، رژیم شاه از این امر سوء استفاده کرده و قیام تبریز را به عوامل خارجی از جمله کمونیست ها نسبت داد که البته رژیم برای اثبات این ادعا، هیچ shy&گونه دلیلی نداشت.

اما شاید واکنش و پیام امام خمینی (ره) درباره قیام 29 بهمن تبریز بسیار زیبا و به بهترین شکل ممکن بود که در آن آمده است:

'سلام بر اهالی شجاع و متدین آذربایجان عزیز، درود بر مردان برومند و جوانان غیرتمند تبریز، درود بر مردانی که در مقابل دودمان بسیار خطرناک پهلوی قیام کردند و با فریاد مرگ بر شاه خط بطلان بر گزافه گویی های او کشیدند. زنده باشند مردم مجاهد عزیز تبریز که با نهضت عظیم خود مشقت محکم بر دهان یاهو shy&گویانی زدند که با بوق های تبلیغاتی، انقلاب خونین استعمار را که ملت شریف ایران با آن صد در صد مخالف است انقلاب سفید شاه و ملت می نامند و این نوکر اجانب و خود باختة مستعمرین را نجات دهنده کشور می شمارند.

من نمی دانم با چه زبانی به اهالی محترم تبریز و به مادران داغ دیده و پدران مصیبت کشیده، تسلیت بگویم. با چه بیانی این قتل عام های پی در پی را محکوم کنم.'

بدون تردید قیام 29 بهمن ماه سال 1356 مردم تبریز، یکی از نقاط عطف انقلاب اسلامی محسوب می شود که در منابع گوناگون به عنوان یکی از ریشه های اساسی انقلاب اسلامی ایران ذکر شده است، چون باعث شکل گیری سنت 'چهلما' در کشور شد و قیام مردمی را از شهری به شهر دیگر سرایت داد و به ترتیب یزدی ها، شیرازی ها، جهرمی ها، کازرونی ها و در نهایت همه ایران بپا خاستند.

این قیام تاریخی ماهیتی کاملاً اسلامی و مذهبی داشت، چراکه خاستگاه آن مسجد بود و دیدگاهش را از مراجع و علما وام گرفته بود.

گزارش از: سیدیحیی مرتضائی

